

एकलव्य आदिवासी भटक्या विमुक्त जाती जमाती व मागसवर्गीय सेवाभावी संस्था, आश्वी (बु), ता. संगमनेर व्दारा संचलित ज्ञानगंगा विद्यानिकेतन (माध्यमिक) महादेव मळा, आश्वी (बु), ता. संगमनेर, जि. अहमदनगर ही माध्यमिक शाळा शासन निर्णय, दि.१५.११.२०११ मधील तरतुदीनुसार अनुदानास पात्र असल्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग

शासन निर्णय, क्रमांक : न्यायाप्र-२०१८/प्र.क्र.१५८/एसएम-४

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग, मंत्रालय, मुंबई ४०००३२.

दिनांक : - १५ फेब्रुवारी, २०२४.

वाचा:-

- १) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: माशाअ-२००९/(५९९/०९)/माशि-१, दि.१५ नोव्हेंबर २०११.
- २) शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक), जिल्हा परिषद, अहमदनगर यांचे पत्र क्र. जा.क्र.कार्या-२/मान्यता/कॅम्प/११-१२, दि.१७.०४.२०१२.
- ३) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०१२/(१५०)१२/माशि-१, दि.१६ जुलै २०१३.
- ४) शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक), जिल्हा परिषद, अहमदनगर यांचे पत्र क्र. जा.क्र./कार्या-२/मान्यता/कॅम्प/१३, दि.३०.१०.२०१३.
- ५) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: माशामु-१५१३/(१८/२०१३)/एसएम-४, दि. १ मार्च , २०१४.
- ६) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: माशामु-२०१६/प्र.क्र.१८/एसएम-४, दि.१९ सप्टेंबर, २०१६.
- ७) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: माशामु-२०१८/ प्र.क्र.७३/एसएम-४, दि.०९ मे, २०१८.
- ८) मा. उच्च न्यायालय, औरंगाबाद खंडपीठ यांचे रिट यचिका क्र.३७९६/२०१६ मध्ये पारित आदेश, दि.०६.०९.२०१८.
- ९) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: माशाअ-२०२०/प्र.क्र.६१/एसएम- ४, दि.१२ फेब्रुवारी, २०२१.
- १०) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: माशाअ-२०२२/प्र.क्र.२७५/एसएम- ४, दि.०६ फेब्रुवारी, २०२३.
- ११) शिक्षण उपसंचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), म.रा., पुणे यांचे पत्र क्र. शिसंमा-२०२३(एस-७)/न्यायाप्र/एकलव्य/माध्य-ब/९६५, दि.१६.०२.२०२३.
- १२) शासनाचे समक्रमांकाचे पत्र, दि.०२.०१.२०२४.
- १३) मा. उच्च न्यायालय, औरंगाबाद खंडपीठ यांचे अवमान यचिका क्र.२७१/२०२१ मध्ये पारित आदेश, दि.०८.०२.२०२४.

प्रस्तावना:-

एकलव्य आदिवासी भटक्या विमुक्त जाती जमाती मागासवर्गीय सेवाभावी संस्था आश्वी बु. ता. संगमनेर व्दारा संचलित ज्ञानगंगा विद्यानिकेतन (माध्यमिक) महादेव मळा, आश्वी बु.ता. संगमनेर, जि. अहमदनगर या माध्यमिक शाळेच्या इयत्ता ८ वी ते इयत्ता १० वी वर्गाचे सन २०१२-१३ मध्ये ऑनलाईन मूल्यांकन केलेले असून, त्यानुसार जिल्हा मूल्यांकन समितीने एका शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांची वैयक्तिक मान्यता नाही, या कारणास्तव सदर शाळेचे वर्ग अनुदानास अपात्र ठरविले होते.

२. संदर्भ क्र. (१) येथील शासन निर्णय, दि.१५.११.२०११ अन्वये “राज्यातील कायम विना अनुदान तत्वावर परवानगी दिलेल्या प्राथमिक व माध्यमिक शाळांना (इंग्रजी माध्यमाच्या शाळा वगळून) अनुदान सुत्र लागू करण्यासाठी मूल्यांकन निकष निश्चीत केले आहेत. उक्त शासन निर्णयामधील मुद्दा क्र.(२)-क, मध्ये " शाळेतील कर्मचा-यांची संचमान्यता व मंजूर पदांची वैयक्तीक मान्यता झालेली असणे आवश्यक आहे. अनुदानासाठी करावयाच्या ऑनलाईन प्रस्तावासोबत मागील तीन वर्षांच्या संच व शिक्षकेतर कर्मचा-यांची वैयक्तीक मान्यता जोडणे अनिवार्य राहिल" अशी तरतुद केली आहे.

३. शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक), जिल्हा परिषद, अहमदनगर यांनी संदर्भ क्र. (२) येथील दि.१७.०४.२०१२ रोजीच्या पत्रान्वये सेक्रेटरी, एकलव्य आदिवासी भटक्या विमुक्त जाती जमाती व मागासवर्गीय सेवाभावी संस्था, आश्वी (बु), ता. संगमनेर यांना शासन निर्णय, दि. ७ जुन २०१० नुसार शिक्षकेतर पदे भरतीस बंदी असल्याने, उक्त ज्ञानगंगा विद्यानिकेतन (माध्यमिक) महादेव मळा, आश्वी (बु), ता. संगमनेर, जि. अहमदनगर या माध्यमिक शाळेतील शिक्षकेतर कर्मचारी श्री. राशिनकर गंगाधर सोपान यांच्या नियुक्तीस मान्यता देता येत नाही, असे कळविले आहे.

४. शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक) जिल्हा परिषद, अहमदनगर यांनी संदर्भ क्र.(४) येथील दिनांक ३०.१०.२०१३ च्या आदेशान्वये श्री. राशिनकर सोपान गंगाधर यांना दि.२७.०१.२०११ पासून शिपाई या पदावर विना अनुदान तत्वावर मान्यता दिलेली आहे.

५. शासन निर्णय, दि.१५.११.२०११ मधील उक्त अटीची पूर्तता झाल्याने संदर्भ क्र. (५) येथील शासन निर्णय, दि.०१.०३.२०१४ अन्वये “प्रपत्र-अ” मधील अ.क्र.२३८ येथे “ ज्ञानगंगा विद्यानिकेतन मांचिहिल (महादेव मळा), आश्वी, ता. संगमनेर” या शाळेचे इयत्ता ८ ते इयत्ता १० वी वर्गावरील १ मुख्याध्यापक, ४ प्रशि.पदवीधर शिक्षक, १ लिपिक व २ शिपाई पदांना सन २०१३-२०१४ पासून २० टक्के अनुदानास पात्र घोषित करण्यात आले होते.

६. एकलव्य आदिवासी भटक्या विमुक्त जाती जमाती व मागासवर्गीय सेवाभावी संस्था, आश्वी (बु), ता. संगमनेर व्दारा संचलित ज्ञानगंगा विद्यानिकेतन (माध्यमिक) महादेव मळा, आश्वी (बु), ता. संगमनेर, जि. अहमदनगर या माध्यमिक शाळेस सन २०१२-१३ पासून २० टक्के, २०१३-१४ पासून ४० टक्के, २०१४-१५ पासून ६० टक्के, २०१५-१६ पासून ८० टक्के व २०१६-१७ पासून १००

टक्के याप्रमाणे अनुदान मिळण्याकरीता याचिकाकर्ते यांनी मा. उच्च न्यायालय, औरंगाबाद खंडपीठ येथे रिट याचिका क्र.३७९६/२०१६ दाखल केले होती. सदर रिट याचिकेमध्ये मा. न्यायालयाने दि.०६.०९.२०१८ रोजी पुढीलप्रमाणे आदेश पारित केले आहेत.

- The institutions those complying with the requirements laid down under the Government Resolution dated 15.11.2011 are brought on grant- in-aid from the year 2012-2013. The conditions required for bringing the institution on 20% grant- in-aid was that the institution should get atleast 65% marks in evaluation and that the approval should have been granted to all the members of the staff. In the evaluation the petitioner secured 89 marks. The right to claim grant-in-aid for the year 2012-2013 was denied. only on the ground that one non-teaching employee was not granted approval to his appointment. From the record it appears that, under order dated 30.10.2013, the appointment of said employee Rashinkar is approved from his initial date of appointment meaning thereby that all the members of the staff were approved for the academic year 2012-2013. The appointment of said Rashinkar is on 27.01.2011. **In view of that, the petitioner was entitled for 20% grant-in-aid for the academic year 2012-2013.**
- The impugned order is quashed and set aside. **The petitioner no.2 School is held entitled for grant-in-aid for the academic year 2012-2013. The grant shall be released expeditiously availability of the funds.**

७. सबब, मा. उच्च न्यायालयाचे दि.०६.०९.२०१८ रोजीच्या आदेशास अनुसरून, एकलव्य आदिवासी भटक्या विमुक्त जाती जमाती व मागसवर्गीय सेवाभावी संस्था, आश्वी (बु), ता. संगमनेर व्दारा संचलित ज्ञानगंगा विद्यानिकेतन (माध्यमिक) महादेव मळा, आश्वी (बु), ता. संगमनेर, जि. अहमदनगर या माध्यमिक शाळेच्या इयत्ता ८ ते इयत्ता १० वी प्रथम वर्गावरील १ मुख्याध्यापक, ४ प्रशि.पदवीधर शिक्षक, १ लिपिक व २ शिपाई पदांना सन २०१२-१३ पासून अनुदानास पात्र घोषित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन आहे.

शासन निर्णय:-

उपरोक्त प्रस्तावनेत नमूद केलेले विवेचन विचारात घेता, एकलव्य आदिवासी भटक्या विमुक्त जाती जमाती व मागसवर्गीय सेवाभावी संस्था, आश्वी (बु), ता. संगमनेर व्दारा संचलित ज्ञानगंगा विद्यानिकेतन (माध्यमिक) महादेव मळा, आश्वी (बु), ता. संगमनेर, जि. अहमदनगर या माध्यमिक शाळेचे नाव संदर्भ क्र. (५) येथील शासन निर्णय, दि.०१.०३.२०१४ अन्वये “प्रपत्र-अ” मधील अ.क्र.२३८ येथून वगळण्यात येत आहे.

२. मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठ औरंगाबाद येथे दाखल संदर्भ क्र. (८) येथील रिट याचिका क्र.३७९६/२०१६ मध्ये मा. न्यायालयाने दिलेल्या निर्णयानुसार, एकलव्य आदिवासी भटक्या विमुक्त

जाती जमाती व मागसवर्गीय सेवाभावी संस्था, आश्वी (बु), ता. संगमनेर व्दारा संचलित ज्ञानगंगा विद्यानिकेतन (माध्यमिक) महादेव मळा, आश्वी (बु), ता. संगमनेर, जि. अहमदनगर या माध्यमिक शाळेच्या इयत्ता ८ ते इयत्ता १० वी प्रथम वर्गावरील १ मुख्याध्यापक, ४ प्रशि.पदवीधर शिक्षक, १ लिपिक व २ शिपाई पदांना सन २०१२-१३ पासून अनुदानास पात्र घोषित करण्यात येत आहे. तथापि, शासन निर्णय, दि.१५.११.२०११ मधील परिच्छेद क्र.११ मधील तरतुदी पाहता, सन २०१२-१३ ते दि.३१.०८.२०१६ या कालावधीकरीता कोणतेही वेतन अनुदान अनुज्ञेय राहणार नाही.

३. या संदर्भात नमूद करण्यात येते की, अन्य काही रिट याचिकेच्या अनुषंगाने मा. सर्वोच्च न्यायालयाने व मा. उच्च न्यायालयाने वेळेवेळी पुढीलप्रमाणे आदेश पारित केलेले आहेत:-

- I. मा. सर्वोच्च न्यायालय येथे दाखल स्पेशल लीव्ह ऑप्लिकेशन क्र.११६३९-११६४०/२०१६, महाराष्ट्र शासन विरुद्ध त्रिमुर्ती शिक्षण संस्था या प्रकरणी मा. सर्वोच्च न्यायालयाने पुढीलप्रमाणे आदेशित करुन, सदर स्पेशल लीव्ह पिटीशन दि.०९.१२.२०१६ रोजी खारीज करण्यात आली आहे.

“However, we make it clear that the Respondent will be entitled to grant-in-aid from the date on which it fulfills the requirements of the Government Resolution dated 15.11.2011 to the satisfaction of the Petitioner (State Government)”.

- II. नॅशनल वुमेन्स वेल्फेअर सोसायटी, दारव्हा, जि.यवतमाळ संचलित हजरत अबु बकर सिद्दीक उर्दु माध्यमिक शाळा, मनभा, ता.कारंजा, जि.वाशिम यांनी मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठ नागपूर येथे दाखल केलेल्या रिट याचिका क्र.७३१६/२०२२ मध्ये मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठ नागपूर यांनी दि.१४.०९.२०२३ रोजी पुढीलप्रमाणे आदेश पारित केले आहेत.

That apart, it would be material to note that the grant in aid is not as a matter of right, rather it is based upon the discretion of the State and availability of funds as is indicated in the Government Resolution dated 15-11-2011 clause 11 (a) and (b) and to the satisfaction of necessary requirement regarding imparting the education to be fulfilled by the institution claiming grant. In that view of the matter, when the requirement in that regard is not satisfied, no entitlement can be claimed. We, therefore, do not see any merit in the petition, the same is dismissed. No costs.

- III. केरळीय समाज आणि इतर विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य आणि इतर (2004(2) MhLj171) या प्रकरणांमध्ये मा. उच्च न्यायालयाच्या औरंगाबाद खंडपीठाने दि.११.१२.२००३ रोजी Thus, grant in aid cannot be claimed as of right. There is no legal or constitutional right insofar as grant in aid is concerned. The rules set out above themselves make the aforesaid aspect clear. The rules provide for

grant in aid from public funds. All grants are subject to availability of funds and no secondary school can claim the same as of right. असे आदेश पारित केले आहेत.

IV. तसेच मा.सर्वोच्च न्यायालयाने Maria Grace Rural Middle School, Vs. Government of Tamil Nadu and Ors या प्रकरणी “Grant-in-aid is neither a fundamental right, nor a statutory right and it depends upon the economic capacity of the State ” असे आदेश पारित केले आहेत.

४. शासन निर्णय, दि.१५.११.२०११ मधील मुद्दा क्र. (११) अ) मध्ये “ अनुदानासाठी शाळा पात्र झाली म्हणजे त्या शाळेस अनुदानाचा हक्क प्राप्त होत नाही. संबंधित शाळांना अनुदान लागू करणे हा शासनाचा स्वेच्छाधिकार असून निधीच्या उपलब्धेनुसार शासन निकषपात्र शाळांना अनुदान लागू करील. हे अनुदान भूतलक्षी प्रभावाने लागू केले जाणार नाही. तसेच शाळांना विना अनुदान तत्वावर कोणत्याही शैक्षणिक वर्षात मान्यता दिलेली असली तरी, शासन वेळोवेळी उपलब्ध होणारी आर्थिक संसाधने व राज्याच्या गरजा व त्यांचा प्राध्यमक्रम विचारात घेवून अनुदानाच्या सुत्रात बदल करील व ज्या शाळांना अनुदान सुरु करण्यात आले नाही, त्या शाळांना जेव्हा अनुदान सुरु करावयाचे असेल, त्यावेळेचे अनुदान सुत्र त्यांना लागू राहील ,” असे स्पष्ट करण्यात आले आहे.

५. संदर्भ क्र.(६) येथील शासन निर्णय, दि.१९.०९.२०१६ अन्वये, विनाअनुदान व कायम विनाअनुदान तत्वावर परवानगी दिलेल्या व मूल्यांकनात पात्र म्हणून घोषित करण्यात आलेल्या तथापि, अद्याप प्रत्यक्ष अनुदान सुरु न झालेल्या मान्यताप्राप्त खाजगी प्राथमिक व माध्यमिक शाळांना द्यावयाच्या अनुदान सूत्रामध्ये सुधारणा करून, शासनाच्या पुढील आदेशापर्यंत, सरसकट २० टक्के प्रमाणे अनुदान सूत्र विहित करण्यात आले आहे. तसेच त्यानुसार, दिनांक १४ जून, २०१६ पूर्वी वेळोवेळी निर्गमित करण्यात आलेल्या शासन निर्णयांद्वारे अनुदानास पात्र घोषित करण्यात आलेल्या १६२८ शाळा व २४५२ तुकड्यांमधील शिक्षक व शिक्षकेतरांना अटी व शर्तीच्या अधीन राहून सरसकट २० टक्के अनुदान मंजूर करण्यात आले आहे.

त्यानुषंगाने सदरहू शाळेस देखील, संदर्भ क्र.(६) येथील शासन निर्णय, दि.१९.०९.२०१६ अन्वये सप्टेंबर २०१६ पासून सरसकट २० टक्के प्रमाणे वेतन अनुदान मंजूर केले आहे. तदनंतर सदरहू शाळेस संदर्भ क्र.(९) येथील शासन निर्णय, दि.१२.०२.२०२१ अन्वये ४० टक्के वेतन अनुदानास पात्र घोषित केले आहे. (प्रपत्र-अ, अ.क्र.१५२२) सद्यःस्थितीत शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक) यांचे दि.३०.०३.२०२३ रोजीच्या पत्रान्वये सदरहू शाळेस संदर्भ क्र.(१०) येथील शासन निर्णय, दि.०६.०२.२०२३ नुसार माहे जानेवारी २०२३ पासून ६० टक्के वेतन अनुदान मंजूर करण्यात आले आहे.

६. मा. उच्च न्यायालय खंडपीठ औरंगाबाद यांनी रिट याचिका क्र.३७९६/२०१६ मध्ये दि.०६.०९.२०१८ रोजी दिलेल्या आदेशात “**The grant shall be released expeditiously availability of the funds**” नमूद केल्याप्रमाणे तसेच वेळोवेळी निर्गमित शासन निर्णयाद्वारे

जून २०१२ पासून ते १४ जून २०१६ पर्यंत पात्र म्हणून घोषित करण्यात आलेल्या तथापि, अद्याप प्रत्यक्ष अनुदान सुरु न झालेल्या शाळांना संदर्भ क्र.(६) येथील शासन निर्णय दि.१९.०९.२०१६ नुसार सरसकट २० टक्के अनुदान अनुज्ञेय करण्याचा धोरणात्मक निर्णय घेतला असल्याने, सदर संस्थेसही उक्त शासन निर्णयानुसार सरसकट २० टक्के अनुदान मंजूर केले आहे.

सबब, सदर याचिकाकर्त्याच्या संस्थेस शासन निर्णय, दि.१५.११.२०११ मधील मुद्दा क्र.(११) अ), मा. सर्वोच्च न्यायालयाचे व मा. उच्च न्यायालयाचे उपरोक्त आदेशानुसार पुर्वलक्षी प्रभावाने अनुदान अनुज्ञेय होणार नाही.

७. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक क्रमांक २०२४०२१५१२०६१७२९२१ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नावाने,

(प्रमोद कदम)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- १) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- २) मा. उपमुख्यमंत्री (गृह) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा. उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) मा. मंत्री (शालेय शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) अपर मुख्य सचिव (वित्त विभाग) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) अपर मुख्य सचिव (व्यय) यांचे स्वीय सहाय्यक वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ७) प्रधान सचिव (शालेय शिक्षण) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- ९) शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक) म.रा. पुणे.
- १०) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र, १/२ मुंबई/नागपूर.
- ११) महालेखापाल (लेखापरीक्षा) महाराष्ट्र, १/२ मुंबई/नागपूर.
- १२) महालेखापाल (स्थायिक निकाल लेखा परीक्षा व लेखा) महाराष्ट्र १/२, मुंबई/ नागपूर.
- १३) स्थानिक निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी, मुंबई.
- १४) विभागीय शिक्षण उपसंचालक, पुणे विभाग.
- १५) शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक), जिल्हा परिषद, अहमदनगर
- १६) अधीक्षक वेतन पथक (माध्यमिक) जिल्हा परिषद, अहमदनगर.
- १७) निवड नस्ती, एसएम-४